

VSE BLIŽINE NISO BLIZU

(Namesto uvodnika)

V pričujoči dvojini, sklepni številki letošnjega letnika *Sodobnosti* namenjamo precejšen del prispevkov slovenskim avtorjem v Italiji in njihovi problematiki ter literarnim in kulturnim odnosom med nami in našo zahodno sosedo. Odločitev za takšen tematski poudarek se nam je zdela smiselna in v sedanjih razmerah, ki so za slovensko manjšino v Italiji med najtežjimi, že skoraj vprašanje morale in malodane, pa naj zveni še tako patetično, nacionalne solidarnosti.

Zdi se nam normalno in je tudi v skladu s politično filozofijo sodobne civilizacije, da etnična manjšina, ki je že po svoji usodi zmerom v stiski, ves čas bolj ali manj v vrtincu, če ne nasilne, pa vsaj naravne asimilacije, računa na ustrezno pomoč tako države, v kateri živi, kot naroda, ki mu pravimo matični in je torej že po tej definiciji dolžan, da občuti manjšino zunaj svoje države kot del sebe.

To je seveda načelo današnjega demokratičnega sveta, tudi odnosov med Slovenijo in Italijo. Dejansko stanje pa je nemalokrat drugačno. Zdi se skoraj neverjetno: zaradi pomanjkanja sredstev so usahneli nekateri otroški vrtci, nekaj slovenskih šol je pred tem, da za zmerom zapro svoja vrata, kulturni in strokovni sodelavci po šolah, v ustanovah, v gledališču (ki je bilo nekoč naš ponos tudi zaradi svoje vitalnosti), ostajajo brez plač, v nevarnosti, da usahne, je edini slovenski dnevnik v Italiji (*Primorski dnevnik*), slovenske založbe ni več, na listi brezposelnih je kar nekaj ljudi, tudi avtorjev v tej številki, ljudi, pisateljev, ki s svojim delom niso nikoli mogli biti samo posamezniki, ampak so bili zmerom, zdelo se je, da neiztrgljivo vpeti v manjšinjsko tkivo, njen življenjski sok in vezivo; obe slovenski banki, goriška in tržaška, se (vsaj doslej) zamenj oblačata na svoj matični narod, naj jima pomaga, da bi lahko še naprej ostali slovenski. In še bi lahko naštevali, seznam težav je tragično dolg, usode ljudi in ustanov izgubljajo v naši zavesti še zadnje obrise, kot da gre le za še eno od neprijetih političnih zadržev, za neizogibno posledico naše politične (strankarske) razdeljenosti tu in tam... A mi si ob vsem tem s cinično pilatovsko nedolžnostjo umivamo roke. In naše roke morda sploh niso umazane, zagotovo pa je zamaščena naša narodna zavest. Brezbrižnost je postala filozofija dneva v teh prvih korakih pragmatičnega kapitalizma na Slovenskem. Naš odnos do manjšine nas razgalja. Prazne besede se iz Ljubljane do Trsta in Gorice ne prebijejo skozi kraško burjo.

Ob misli na to stanje me ima, da bi parafraziral enega svojih verzov iz mladosti: »Vse daljave niso daleč«. V primeru, ki je predmet tega razmišljanja, bi moral zapisati: Vse bližine niso blizu. Morda pa gre za logiko življenja države, naj bo

velika ali majhna, obrobje, čeprav za usodo naroda ne manj pomembno od središča, ostaja obrobje, slabo prekravljeno. Ko je funkcijo države do manjšine opravljal narod, so bili pojmi kot enoten kulturni prostor, strnjeno etnično ozemlje, kulturni policentrizem, mnogo bolj zavezujoči, pa tudi bolj učinkoviti.

In vendar, tudi če ostanemo samo pri kulturi, celo samo pri literaturi: tudi prispevki v tej številki, ki nočejo in ne morejo biti antologijsko zavezujoči, kažejo, kako normalen del slovenske kreativnosti so pisatelji in drugi avtorji na Tržaškem in Goriškem, in lahko bi jim pridružili še kako ime iz Slovenske Benečije, iz Kanalske doline. Vsaj zame, ki vse prispevke prebiram z uredniško kritičnim očesom, je ta ustvarjalnost zanimiva tudi zato, ker razkriva neko dvojnost: v svojem kritičnem delu so isti avtorji bolj »temni«, tudi cinično resignirani, blago obtožujoči bolj svoje okolje kot matico, v nasprotju s tem pa odkrivamo v njihovih literarnih prispevkih tudi elemente vedrine, hudomušnosti, optimizma, razveseljivega mediteranskega duha. Preprosto povedano: prav ta literatura, taka, kakršna je, je nadvse dragoceno dopolnilo tistega, kar na tem področju nastaja v matici, nobene zaprtosti in zavrnosti obrobja ni pri teh avtorjih, kot da sami ne živijo ene svojih največjih eksistencialnih stisk, ki je tudi stiska celotne manjšine in je ali bi vsaj morala biti tudi stiska celotnega slovenskega naroda, njegove kulturne zavesti pa še posebej.

»Posebnost« prostora, v katerem delujejo slovenski avtorji s Tržaškega in Goriškega, dopolnjujejo v tej številki prispevki iz »matice«, posvečeni kulturnim in še zlasti literarnim stikom med Slovenijo in Italijo, ki skušajo biti prav v tem obmejnem pasu še posebej intenzivni, a so nemalokrat komaj kaj več kot prizadevni poskusi, ki potrjujejo težavnost pretoka na tem prostoru, kjer je duhovna meja teže prehodna od politične.

Ciril Zlobec
glavni urednik